

o otázkach, ktoré príliš málo pozná (ak nezasahuje iba preto, aby sa na niečo opýtal).

10. Účastník diskusie má hovoriť vec-

ne, nemá sa chváliť svojou myšlienkovou nezávislosťou ani sa riadiť snahou, aby komukoľvek vyhovelo.

(ak)

O ZMYSLOVOM A LOGICKOM V POZNANÍ MIKROSVETA *

Niektorým pracovníkom na poli filozofie a ideológie sa môže otázka vzťahu zmyslového a logického v procese poznania zdať čisto teoretická, akademická, bez nejakého praktického významu. Problematika interakcie zmyslových a racionálnych, logických zložiek v poznaní však už niekoľko storočí predstavuje jednu z ústredných tém gnozeológie, ktorá svojimi dôsledkami zasahuje takmer všetky hlavné vedné disciplíny. Pripomeňme len z dejín filozofie známe spory empirizmu s racionalizmom, Leninovu kritiku empiriokriticizmu a vývin logického empirizmu.

Zmyslovú stránku študuje nielen teória poznania, ale aj fyziológia a psychológia. Autor sa v knihe sústredil najmä na také otázky, o ktorých sa v posledných rokoch hodne diskutovalo v snahe o objasnenie špecifických zákonitostí mikrofyzyky. Tak predstavitelia teórie komplementarity zdôrazňovali, že naše chápanie a opis mikrojavov sú zafarbené našimi makroskopickými „okuliarmi“, že zákonitosti kvantovej mechaniky možno vyjadriť len pojmami klasickej fyziky. Diskusie a spory o gnozeologických otázkach mikrofyzyky prebiehajú stále tak medzi filozofmi, ako aj medzi fyzikmi; je len samozrejmé, že autor nemohol v celej šírke analyzovať všetky aspekty tejto zložitej problematiky. V knihe osvetľuje nenázorný charakter mikroja-

vov, ich interakciu s experimentálnymi prístrojmi a kritizuje agnostické závery niektorých západných autorov. Kuzminov venuje veľkú pozornosť najmä vývinu experimentálnej techniky a úlohe modelov; ukazuje, že v modernej mikrofyzyke majú prvoradý význam nie názorné modely, ale abstraktné logicko-matematické štruktúry.

Na strane 41 autor vyslovuje myšlienku, že v podstate sú všetky javy prístupné zmyslovému vnímaniu. Nemôžeme sa tu podrobne zaoberať týmto názorom. Považujeme však za potrebné pripomenúť, že sa tým autor veľmi približuje k stanovisku empirikov a senzualistov. Okrem toho sotva možno uvedený náhľad dať do súladu s nekonečnosťou sveta v čase, priestore a kvalitatívnej rozmanitosti.

Napriek niekoľkým menším nepresnostiam môžeme knihu hodnotiť kladne, pretože predstavuje v Sovietskom sväze jeden z prvých ucelených pokusov o analýzu veľmi aktuálnej, živej a závažnej problematiky na hranici exaktnej prírodovedy a filozofie. Hoci kniha predpokladá určité základné znalosti z atómovej fyziky a gnozeológie, môžu si ju s prospechom prečítať aj nešpecialisti.

J. Švihran

* G. A. Kuzminov, *Čuvstvennoje i logičeskoje v poznanii mikromira*, Moskva 1965, 117.

OBOHATENIE PSYCHOLOGICKEJ LITERATÚRY

Pred niekoľkými mesiacmi sa na náš knižný trh dostalo dielo jedného z najvýznamnejších sovietskych psychológov, Sergeja Leonidoviča Rubištejna (1889 až

1960). Jeho knihu *Základy obecné psychologie* (Osnovy obščej psihologii), ktorá vyšla v Moskve r. 1946, preložil kolektív psychológov pod vedením profesora

V. Chmelařa, členu korešpondenta ČSAV, vydalo Štátne pedagogické nakladateľstvo v Prahe.

Napísať niekoľko poznámok o spomenutej knihe sme sa rozhodli preto, že práca *Osnovy obšernej psychologii* vo svojom druhom vydaní (prvé vydanie r. 1940) vyvolala v Sovietskom sväze značný rozruch, kritické diskusie, že aj tak v tejto podobe bola preložená do niekoľkých cudzích jazykov (škoda, že u nás až r. 1964 do češtiny), že sa donedávna (tak do r. 1956) S. L. Rubinštejn poznal u nás len veľmi málo a že medzi povinnou študijnou literatúrou ho nemali uvedeného ani sami poslucháči psychológie na učiteľských fakultách.

Materiál pre spomínanú knihu začal S. L. Rubinštejn získavať ako docent v čase svojho pôsobenia na katedre filozofie a psychológie Novorosijskej univerzity. Bolo to v rokoch, keď tvorivé aplikovanie princípov marxizmu v sovietskej psychológii bolo len v začiatkoch, v rokoch, keď v Sovietskom sväze ešte len začína úsilie o vytvorenie marxistickej psychológie, keď takmer všetky teórie, ktoré v tom čase vznikali, chceli byť reprezentantmi marxistickej psychológie (týka sa to predovšetkým Bechterevej reflexológie, Kornilovovej reaktológie a teórie Vigotského kultúrno-historického vývoja). V tejto súvislosti treba poznamenať, že aj keď S. L. Rubinštejn vedel, že ako výlučné systémy sú tieto teórie nesprávne a chybné, dokázal predsa oceniť to, čo bolo v nich pozitívne. Uvedomoval si, že štádiom mnohých teórií v sovietskej psychológii je zjav nezdravý, že si jej správny vývin bezpodmienečne vyžiada prekonať tento stav početných teórií, do ktorých mali možnosť preniknúť teórie rôznych buržoázných smerov. Bolo sa však treba dôkladne zamyslieť nad významom myšlienok zakladateľov marxisticko-leninského filozofického dedičstva pre psychologickú vedu. V rokoch 1930—1942, keď už Rubinštejn pôsobil ako vedúci katedry na Gercenovom inštitúte v Leningrade, sa uplatňuje nielen jeho psychologický,

ale aj filozofický talent, jeho hlboké pochopenie diel marxizmu-leninizmu. Roku 1934 vydáva prácu *Problémy psychológie v prácach K. Marxa* a r. 1935 knihu *Základy psychológie*. Sú to práce, ktorými po prvýkrát podstatne ovplyvnil vývoj sovietskej psychológie.

Základy obecné psychologie majú päť častí. Prvá časť obsahuje tri kapitoly venované predmetu, metódam a dejinám psychológie. V druhej časti rieši autor problém vývoja v psychológii a problém vedomia človeka. Tretia časť sa venuje jednotlivým psychickým procesom, pociťovaniu a vnímaním začínajúc a vôľou končiac. V štvrtej časti sa venuje pozornosť otázkam konania, činnosti (psychologická charakteristika práce všeobecne, práca robotníka, vynálezcu, vedca, umelca), otázkam hry a učenia. Posledná piata časť hovorí o otázkach zameranosti osobnosti, schopnostiach, temperamentu a charakteru, o sebavedomí a životnej dráhe osobnosti.

Práca *Základy obecné psychologie* je dôkladnou súbornou prácou, v ktorej sú zovšeobecnené výsledky mnohých konkrétnych výskumov, uskutočnených tak sovietskymi, ako aj zahraničnými psychológmi. Vo svetovej psychologickej literatúre by sme našli len málo diel, ktoré by tak harmónicky obsiahli všetky základné psychologické problémy, rozpracované na základe tvorivého využitia marxizmu-leninizmu.

V knihe podal autor kritiku metodologických základov súčasnej zahraničnej psychológie. Kritike podrobil také smery, ako je gestaltizmus, leipzigska škola, behaviorizmus, nebehaviorizmus, buržoázne sociologické smery a pod. Autor si vytýčil ako najdôležitejšie tri problémy: problém vývinu, problém činnosti a vedomia, prekonalie abstraktného funkcionalizmu a prechod ku skúmaniu psychiky v konkrétnej ľudskej činnosti. Za túto knihu bola S. L. Rubinštejnovi udelená Stalinova cena.

Knihu preložili do iných cudzích jazykov (napr. do nemčiny) už dávno. Môžeme skutočne len ľutovať, že sa k nám dostáva až dnes. Keby bola bývala prí-

stupná už dávnejšie, najmä širším kruhom mladšej generácie psychológov (no aj pedagógov a filozofov), bola by mohla popri Psychologii nášho prof. Jurovského podstatne ovplyvňovať úroveň poznatkov z oblasti všeobecnej psychológie. Dielo S. L. Rubinštejna nie je vôbec raz navždy uzavretým celkom, ale živým systémom názorov, z ktorého je vždy možné nájsť cesty k uskutočneniu ďalších experimentálnych výskumov.

V prácach sovietskych psychológov mô-

žeme dnes často čítať, že S. L. Rubinštejn bol a je medzi psychológmi známy ako popredný psychológ-teoretik, ktorý urobil veľký kus práce tak rozpracovaním filozofických problémov psychológie, ako aj tým, že sa pod jeho vedením urobilo mnoho experimentálnych výskumov. Svojimi základnými prácami v rozhodujúcej miere napomáhal rozvoju sovietskej psychológie na základe filozofických princípov marxizmu-leninizmu.

Július Boroš

Oznámenie

Oznamujeme čitateľom, že od 1. čísla budúceho (XXI.) ročníka sa zmení názov nášho časopisu na

FILOZOFIA

Charakter a zameranie časopisu sa však nezmení. Dôvody tejto zmeny budú vysvetlené v redakčnom úvode najbližšieho čísla.

Redakcia